

CZYNNOŚCI PROCESOWE ZAWODOWEGO PEŁNOMOCNIKA W SPRAWACH CYWILNYCH

Henryk Pietrzkowski

METODYKI

WYDANIE **7**

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

Wiadomości
dodatkowe

Informacje powiązane,
odestanie

CZYNNOŚCI PROCESOWE ZAWODOWEGO PEŁNOMOCNIKA W SPRAWACH CYWILNYCH

Henryk Pietrkowski

METODYKI

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

7

Stan prawny na 2 stycznia 2024 r.

Wydawca
Klaudia Szawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Cybulska

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-188-0
7. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
Przedmowa	23
Rozdział I	
Reprezentacja stron w postępowaniu cywilnym	27
1. Zdolność postulacyjna. Przymus adwokacko-radcowski oraz rzeczników patentowych	27
2. Przedstawiciele ustawowi	30
3. Pełnomocnicy procesowi	32
3.1. Uwagi ogólne	32
3.2. Pełnomocnictwo adwokata	38
3.3. Pełnomocnictwo radcy prawnego	38
3.4. Pełnomocnictwo substytucyjne	40
3.5. Pełnomocnictwo rzecznika patentowego	42
3.6. Pełnomocnictwo prawnika zagranicznego	43
3.7. Pełnomocnictwo osoby sprawującej zarząd majątkiem lub interesami strony oraz osoby pozostającej ze stroną w stałym stosunku zlecenia	44
3.8. Pełnomocnik ustanowiony przez sąd	47
3.9. Odpowiedzialność odszkodowawcza zawodowego pełnomocnika z tytułu niezachowania należytej staranności zawodowej	54
4. Pełnomocnictwo procesowe	55
4.1. Rodzaje pełnomocnictwa	55
4.2. Zakres pełnomocnictwa	56
4.3. Forma pełnomocnictwa, podpis na pełnomocnictwie, uwierzytelnianie pełnomocnictwa i dokumentów	59
4.4. Prostowanie, odwoływanie oraz zatwierdzanie oświadczeń i czynności pełnomocnika	63
4.5. Wygaśnięcie i wypowiedzenie pełnomocnictwa	63
5. Zastępstwo procesowe Skarbu Państwa	66
5.1. Materialnoprawna i procesowa konstrukcja reprezentacji Skarbu Państwa	66
5.2. Oznaczenie Skarbu Państwa jako strony w postępowaniu sądowym	70

5.3. Zastępstwo procesowe Skarbu Państwa wykonywane przez Prokuratorię Generalną RP	73
5.3.1. Rodzaje zastępstwa	73
5.3.2. Współdziałanie podmiotów i organów reprezentujących Skarb Państwa z Prokuratorią Generalną	75
5.3.3. Koszty zastępstwa procesowego wykonywanego przez Prokuratorię Generalną	79
5.3.4. Wskazanie przez Prezesa Prokuratorii Generalnej organu właściwego do reprezentowania Skarbu Państwa	79

Rozdział II

Sprawność postępowania sądowego. Nadużycie prawa procesowego	83
1. Obowiązek sądu przeciwdziałania przewlekłości postępowania. Ciężar wspierania postępowania przez strony	83
2. Nadużycie prawa procesowego	85
2.1. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego w orzecznictwie przed uchwaleniem art. 4 ¹ k.p.c.	85
2.2. Definicja oraz przejawy nadużycia prawa procesowego	86

Rozdział III

System gromadzenia materiału procesowego	93
1. System prekluzji oraz system dyskrejonalnej władzy sędziego	93
2. System koncentracji materiału procesowego	99
2.1. Uwagi wstępne	99
2.2. Organizacja postępowania po kolejnych zmianach wprowadzonych przez ustawę z 9.03.2023 r.	99
2.3. Postępowanie przygotowawcze	100
2.3.1. Uwagi wstępne	100
2.3.2. Czynności przewodniczącego oraz stron po wpłynięciu pozwu	100
2.3.3. Pouczenia udzielane stronom co do czynności procesowych	101
2.3.4. Pouczenie stron o prawdopodobnym wyniku sprawy	103
2.3.5. Uprzedzenie stron o możliwości podjęcia rozstrzygnięcia na innej podstawie	105
2.3.6. Skutki zaniedbań sądu w zakresie obowiązku udzielenia pouczeń ...	108
2.3.7. Pisma przygotowawcze	109
2.3.8. Posiedzenie przygotowawcze	110
2.3.9. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym	116
2.3.10. Plan rozprawy	117
2.3.11. Zmiana planu rozprawy. Nowy plan rozprawy	121
2.3.12. Skutki procesowe biernego zachowania pozwanego	123
2.3.13. Przytaczanie twierdzeń i dowodów	123
2.3.14. Pominięcie spóźnionych twierdzeń i dowodów	126
2.3.15. Utrata prawa do powoływania się na uchybienia procesowe sądu ...	127
2.3.16. Rozprawy zdalne	133

Rozdział IV

Dopuszczalność powództwa. Legitymacja procesowa	139
1. Uwagi ogólne	139
2. Niedopuszczalność drogi sądowej	141
3. Brak zdolności sądowej. Brak zdolności procesowej	146
3.1. Zdolność sądowa	146
3.1.1. Uwagi wstępne	146
3.1.2. Podmioty, którym przysługuje zdolność sądowa	147
3.1.2.1. Osoby fizyczne	148
3.1.2.2. Osoby prawne	148
3.1.2.3. Podmioty samodzielne niebędące osobami prawnymi, a mające zdolność prawną	149
3.1.2.4. Podmioty niesamodzielne, które mają samodzielną pozycję w postępowaniu sądowym, wynikającą ze szczególnej zdolności sądowej	151
3.1.3. Skutki procesowe braku zdolności sądowej	161
3.2. Zdolność procesowa	163
3.2.1. Uwagi wstępne	163
3.2.2. Zdolność procesowa osób fizycznych	165
3.2.3. Zdolność procesowa podmiotów niebędących osobami fizycznymi. Podmiot nieistniejący	167
3.2.4. Ustanowienie kuratora procesowego	168
4. Zawisłość sporu. Powaga rzeczy osądzonej	169
4.1. Zawisłość sporu	169
4.2. Powaga rzeczy osądzonej	170
5. Legitymacja procesowa	173

Rozdział V

Właściwość sądu. Właściwość trybu postępowania	177
1. Właściwość sądu	177
1.1. Uwagi ogólne	177
1.2. Właściwość rzeczowa	179
1.3. Wartość przedmiotu sporu (zaskarżenia)	183
1.3.1. Wartość przedmiotu sporu w razie żądania zasądzenia odsetek	185
1.3.2. Orzecznictwo dotyczące wartości przedmiotu sporu w wybranych sprawach	186
1.4. Właściwość miejscowa	190
1.4.1. Właściwość ogólna, przemienne i wyłączna	190
1.4.2. Szczególne regulacje	194
2. Rodzaje postępowań. Właściwość trybu postępowania	195
2.1. Uwagi ogólne	195
2.2. Rozpoznanie sprawy w trybie procesu z zastosowaniem przepisów o postępowaniu odrębnym	197

Rozdział VI

Skład sądu. Wyłączenie sędziego	203
1. Skład sądu	203
2. Wyłączenie sędziego	211
2.1. Uwagi wstępne	211
2.2. Czynności sędziego	217
2.3. Czynności sądu	217
2.4. Wyłączenie referendarza sądowego, ławnika, prokuratora oraz innych organów sądowych	220

Rozdział VII

Doręczenia	223
1. Zasada oficjalności doręczeń	223
2. Doręczenie właściwe	224
3. Doręczenie zastępcze	225
4. Doręczenie na adres skrytki pocztowej	227
5. Doręczenie awizowane	227
6. Domniemanie doręczenia	229
7. Warunki skuteczności doręczenia pism sądowych	230
8. Doręczenie elektroniczne	232
8.1. Doręczenia na adres do doręczeń elektronicznych	233
8.2. Doręczenie przez portal informacyjny	233
8.3. Warunki skuteczności doręczeń elektronicznych	235
9. Doręczenie dla osoby prawnej oraz organizacji niemającej osobowości prawnej	236
10. Doręczenie dla przedsiębiorcy wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej	236
11. Doręczenie dla przedsiębiorcy wpisanego do rejestru sądowego	236
12. Doręczenie dla osób reprezentujących podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego, likwidatorów, prokurentów, członków organów lub osób uprawnionych do powołania zarządu	237
13. Doręczenie osobie mającej pełnomocnika procesowego lub pełnomocnika do doręczeń	238
14. Doręczenie kuratorowi	239
15. Doręczenie pism sądowych osobom korzystającym z immunitetu oraz stronom, które mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą	242
16. Doręczenie bezpośrednie między zawodowymi pełnomocnikami	243
17. Doręczenie w sekretariacie sądu	246
18. Doręczenie pierwszego pisma procesowego przez komornika	246
19. Doręczenie w razie odmowy przyjęcia korespondencji oraz w razie zaniedbania obowiązku zawiadomienia o zmianie miejsca zamieszkania	248
20. Potwierdzenie odbioru pisma	249
20.1. Potwierdzenie pisemne	249
20.2. Potwierdzenie odbioru pisma dokumentem uzyskanym z systemu teleinformatycznego	250

21. Przeglądanie akt sprawy oraz udostępnianie stronom i uczestnikom postępowania odpisów, kopii lub wyciągów z akt sprawy	250
--	-----

Rozdział VIII

Terminy procesowe	251
1. Pojęcie i rodzaje terminów	251
2. Rozpoczęcie biegu terminu oraz zasady obliczania terminów	253
2.1. Uwagi ogólne	253
2.2. Wpływ wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu na bieg terminu do wniesienia skargi kasacyjnej oraz zażalenia do Sądu Najwyższego	256
3. Uchybienie terminowi	258
4. Wniosek o przywrócenie terminu	259
5. Zaskarżalność zarządzenia oraz postanowienia w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu	264
6. Wzór wniosku o przywrócenie uchybionego terminu	267

Rozdział IX

Pisma procesowe. Pozew. Powództwo	269
1. Pisma procesowe	269
1.1. Uwagi ogólne	269
1.2. Skutki niezachowania wymagań formalnych pism procesowych	273
2. Pozew a powództwo	280
2.1. Uwagi ogólne	280
2.2. Pismo niebędące pozwem	285
2.3. Powództwo oczywiście bezzasadne	286
2.4. Obligatoryjne składniki pozwu	288
2.4.1. Uwagi wstępne	288
2.4.2. Dokładne określenie żądania	289
2.4.2.1. Powództwo o zasądzenie świadczenia	290
2.4.2.2. Powództwo o ustalenie istnienia albo nieistnienia stosunku prawnego lub prawa	293
2.4.2.3. Powództwo o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa	304
2.4.2.4. Żądanie zasądzenia odsetek	305
2.4.3. Przytoczenie faktów uzasadniających żądanie	306
2.4.4. Podanie informacji o próbie pozasądowego rozwiązania sporu	307
2.4.5. Oznaczenie wartości przedmiotu sporu w sprawach majątkowych	307
2.4.6. Przytoczenie w miarę potrzeby okoliczności uzasadniających właściwość sądu	308
2.4.7. Oznaczenie daty wymagalności roszczenia w sprawach o zasądzenie roszczenia	308
2.5. Fakultatywne składniki pozwu	310
2.6. Wzór pozwu z żądaniem alternatywnym	311
2.7. Wzór pozwu z żądaniem ewentualnym	312
3. Skutki wytoczenia powództwa	314
4. Częściowe dochodzenie świadczenia. Kumulacja roszczeń	315

5. Skutki doręczenia pozwu	318
6. Odrzucenie pozwu	319
6.1. Uwagi wstępne	319
6.2. Wniosek o odrzucenie pozwu	320
7. Cofnięcie pozwu i zrzeczenie się roszczenia	323
8. Zmiana przedmiotowa i podmiotowa powództwa	328
8.1. Zmiana przedmiotowa powództwa	328
8.2. Zmiana podmiotowa powództwa	334

Rozdział X

Obrona pozwanego	339
1. Odpowiedź na pozew oraz pismo przygotowawcze	339
2. Skutki procesowe biernego zachowania pozwanego	340
3. Zarzuty pozwanego	341
3.1. Uwagi ogólne	341
3.2. Zarzut braku legitymacji procesowej	344
3.3. Zarzuty nieistnienia roszczenia, przedwczesności powództwa, przedawnienia roszczenia, upływu terminu zawitego	344
3.4. Zarzut zrzeczenia się roszczenia	346
3.5. Zarzut sprawy ugodzonej	346
3.6. Zarzut potrącenia	346
4. Uznanie powództwa	351
5. Powództwo wzajemne	352

Rozdział XI

Uгода sądowa. Postępowanie pojednawcze. Mediacja	359
1. Uгода sądowa	359
1.1. Istota ugody sądowej	359
1.2. Wzór ugody sądowej	362
1.3. Uchylenie się od skutków prawnych ugody sądowej	362
2. Postępowanie pojednawcze	366
2.1. Charakter postępowania pojednawczego	366
2.2. Wniosek o zawiązanie do próby ugodowej. Właściwość sądu	367
2.3. Uгода w postępowaniu pojednawczym	368
2.4. Koszty postępowania pojednawczego	369
3. Mediacja	369
3.1. Istota mediacji	369
3.2. Podstawy wszczęcia mediacji	371
3.2.1. Umowa o mediację	371
3.2.2. Orzeczenie sądu przekazujące sprawę do mediacji	371
3.3. Wniosek o wszczęcie mediacji. Wszczęcie i zakończenie mediacji	372
3.4. Uгода zawarta przed mediatorem	373
3.5. Mediator	375
3.6. Koszty mediacji	376

Rozdział XII

Koszty postępowania	379
1. Uwagi wstępne	379
2. Pojęcie kosztów procesu i kosztów sądowych	379
3. Zasady uiszczania kosztów sądowych	382
3.1. Zasady ogólne	382
3.2. Zasady uiszczania opłat sądowych przez zawodowych pełnomocników	385
4. Zwolnienie od kosztów sądowych	387
5. Rozliczanie kosztów tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa	394
6. Zwrot kosztów w procesie	397
7. Odsetki od zasądzonych kosztów procesu	403
8. Zwrot kosztów w postępowaniu nieprocesowym	403
9. Czynności referendarza sądowego w zakresie orzekania o kosztach	405
10. Koszty zastępstwa procesowego dla adwokata (radcy prawnego) ustanowionego przez stronę oraz ustanowionego przez sąd	408
10.1. Wynagrodzenie adwokata (radcy prawnego) ustanowionego przez stronę	408
10.2. Przyznanie kosztów zastępstwa procesowego adwokatowi (radcy prawnemu) ustanowionemu przez sąd	413

Rozdział XIII

Czynności w postępowaniu dowodowym	419
1. Przedmiot i ciężar dowodu	419
2. Wniosek dowodowy	423
3. Wniosek o zabezpieczenie dowodu	425
4. Fakty podlegające udowodnieniu a środki dowodowe	426
4.1. Uwagi ogólne	426
4.2. Dowód z dokumentu	427
4.2.1. Dokument w rozumieniu Kodeksu cywilnego	428
4.2.2. Dokument jako dowód w postępowaniu cywilnym	428
4.2.3. Dowód z dokumentu oraz forma czynności prawnej	431
4.2.4. Ograniczenia dowodowe w razie niezachowania zastrzeżonej formy czynności prawnej	433
4.2.5. „Dowód z akt”	437
4.2.6. Zasada prymatu dowodu z dokumentu nad innymi dowodami w postępowaniu w sprawach gospodarczych	438
4.3. Dowód z zeznań świadków	439
4.3.1. Zeznania złożone ustnie	439
4.3.2. Zeznania złożone na piśmie	440
4.3.3. Dowód z zeznań świadków w postępowaniu w sprawach gospodarczych	442
4.4. Dowód z opinii biegłego	443
4.5. Dowód z oględzin	446
4.6. Dowód z grupowego badania krwi	447
4.7. Dowód z przyrządów utrwalających albo przenoszących obrazy lub dźwięki ...	449
4.8. Dowód z innych środków	451
4.9. Dowód z przesłuchania stron	451

4.10. Prywatna ekspertyza – środek niebędący dowodem	453
4.11. Umowa dowodowa w postępowaniu w sprawach gospodarczych	454
5. Dopuszczenie dowodu z urzędu	457
6. Postępowanie dowodowe przed sądem drugiej instancji	462
 Rozdział XIV	
Czynności w postępowaniu zabezpieczającym	467
1. Istota i charakter postępowania zabezpieczającego	467
2. Legitymacja w postępowaniu zabezpieczającym oraz wnioski o udzielenie zabezpieczenia	469
3. Tryb rozpoznania wniosku	471
4. Sposoby zabezpieczenia	474
4.1. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	474
4.2. Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych	479
4.3. Zabezpieczenie w sprawach o alimenty oraz roszczeń wymienionych w art. 753 ¹ k.p.c.	481
4.4. Zabezpieczenie przyszłych roszczeń alimentacyjnych związanych z ustaleniem ojcostwa	483
5. Postępowanie zabezpieczające w sprawach rodzinnych (art. 445–445 ¹ k.p.c.) oraz w sprawach pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem (art. 756 ¹ k.p.c.).	484
5.1. Postępowanie zabezpieczające w sprawach rodzinnych	484
5.2. Postępowanie w sprawach pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem	486
5.3. Zabezpieczenie w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	487
 Rozdział XV	
Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroku	489
1. Wniosek o sprostowanie wyroku	489
2. Wniosek o uzupełnienie wyroku	493
3. Wniosek o dokonanie wykładni wyroku	498
 Rozdział XVI	
Nieważność postępowania	501
1. Uwagi ogólne	501
2. Pozbawienie strony możliwości obrony jej praw	501
3. Wadliwy skład sądu	504
4. Wyłączenie sędziego	504
5. Inne przyczyny nieważności postępowania	504
 Rozdział XVII	
Środki zaskarżenia	505
1. Uwagi ogólne	505
2. Środki zaskarżenia szczególne	510
2.1. Sprzeciw od wyroku zaocznego	510
2.1.1. Istota i przesłanki dopuszczalności sprzeciwu	510

2.1.2.	Obligatoryjne składniki sprzeciwu	515
2.1.3.	Fakultatywne składniki sprzeciwu	517
2.1.4.	Wniosek o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności	520
2.1.5.	Czynności przy ponownym rozpoznaniu sprawy	521
2.2.	Sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym	523
2.2.1.	Istota i przesłanki dopuszczalności sprzeciwu	523
2.2.2.	Obligatoryjne składniki sprzeciwu	527
2.2.3.	Fakultatywne składniki sprzeciwu	528
2.2.4.	Czynności w postępowaniu po wniesieniu sprzeciwu	528
2.2.5.	Postanowienie stwierdzające utratę mocy nakazu zapłaty	529
2.3.	Sprzeciw od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	530
2.3.1.	Uwagi wstępne	530
2.3.2.	Pełnomocnictwo. Podpis elektroniczny	531
2.3.3.	Oświadczenie zawierające sprzeciw	532
2.3.4.	Postępowanie po wniesieniu sprzeciwu	533
2.4.	Sprzeciw od nakazu zapłaty w europejskim postępowaniu nakazowym	534
2.4.1.	Uwagi wstępne	534
2.4.2.	Pismo zawierające sprzeciw	535
2.4.3.	Postępowanie w sprawie gospodarczej po wniesieniu sprzeciwu	536
2.4.4.	Odrzucenie sprzeciwu	537
2.5.	Zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym	537
2.5.1.	Istota i przesłanki dopuszczalności zarzutów	537
2.5.2.	Obligatoryjne składniki pisma zawierającego zarzuty	540
2.5.3.	Fakultatywne składniki pisma zawierającego zarzuty	541
2.5.4.	Czynności w postępowaniu po wniesieniu zarzutów	542
2.6.	Odwołanie do sądu od zarządzenia przewodniczącego w przedmiocie sprostowania lub uzupełnienia protokołu posiedzenia jawnego oraz zarządzeń wydanych w toku rozprawy	543
2.6.1.	Protokół posiedzenia jawnego	543
2.6.2.	Odwołanie do sądu od zarządzenia przewodniczącego w przedmiocie wniosku o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu posiedzenia jawnego	546
2.6.3.	Odwołanie do sądu od zarządzeń przewodniczącego wydanych w toku rozprawy	547
2.7.	Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	548
2.8.	Zastrzeżenie do zarządzenia asystenta sędziego	549
2.9.	Skarga na czynności komornika	550
2.9.1.	Uwagi ogólne	550
2.9.2.	Zwykłe wymagania formalne oraz wymagania konstrukcyjne skargi	555
2.9.3.	Fakultatywne składniki skargi	558
2.9.4.	Właściwość sądu. Termin do wniesienia skargi oraz termin do rozpoznania skargi	558
2.9.5.	Forma skargi	560
2.9.6.	Odrzucenie skargi. Zastosowanie art. 759 § 2 k.p.c.	561
2.9.6.1.	Nadzór judykacyjny	562

2.9.6.2.	Nadzór administracyjny	567
2.9.6.3.	Nadzór judykacyjny i administracyjny a nadzór samorządowy	567
2.9.7.	Czynności związane z merytorycznym rozpoznaniem skargi	568
2.9.8.	Zaskarżalność postanowień rozstrzygających skargę	570
2.9.9.	Stosowanie art. 132 k.p.c.	571
2.9.10.	Wzór skargi na czynność komornika	572
2.10.	Skarga na udzielenie przybicia	573
2.11.	Środki zaskarżenia przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji ...	575
2.11.1.	Rodzaje planów podziału	575
2.11.2.	Zarzuty przeciwko planowi podziału	576
2.11.2.1.	Kognicja sądu	578
2.11.2.2.	Zaskarżalność postanowień rozstrzygających o zarzutach ...	580
2.11.3.	Skarga na plan podziału sporządzony przez zarządcę przymusowego ...	580
3.	Środki zaskarżenia zwyczajne (odwoławcze)	581
3.1.	Apelacja	581
3.1.1.	Istota postępowania apelacyjnego	581
3.1.2.	Dopuszczalność apelacji	586
3.1.2.1.	Wymagania formalne i konstrukcyjne apelacji	593
3.1.2.2.	Kontrola dopuszczalności apelacji w sądzie drugiej instancji. Odrzucenie apelacji lub nadanie jej dalszego biegu	596
3.1.3.	Merytoryczna treść konstrukcyjnych wymagań apelacji	598
3.1.3.1.	Wskazanie orzeczenia i zakresu zaskarżenia	598
3.1.3.2.	Przedstawienie zarzutów apelacyjnych i ich uzasadnienie ...	601
3.1.3.2.1.	Zarzut przekroczenia przez sąd granic swobodnej oceny dowodów	604
3.1.3.2.2.	Zarzut niewyjaśnienia sprawy oraz sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału	608
3.1.3.2.3.	Zarzut nierozpoznania istoty sprawy	610
3.1.3.2.4.	Powołanie nowych faktów i dowodów	612
3.1.3.2.5.	Zarzut nieważności postępowania	614
3.1.4.	Wniosek apelacyjny	617
3.1.5.	Wniosek o rozpoznanie postanowień sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu	619
3.1.6.	Wniosek o rozpoznanie sprawy na rozprawie. Posiedzenia sądu ...	620
3.1.7.	Wzór apelacji	621
3.1.8.	Odpowiedź na apelację	624
3.1.9.	Zakres przedmiotowy i podmiotowy rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji	624
3.1.9.1.	Granice apelacji	624
3.1.9.2.	Zakres zaskarżenia oraz zakaz <i>reformationis in peius</i>	626
3.1.9.3.	Zakaz rozszerzania żądania	631
3.1.9.4.	Czynności dowodowe przed sądem drugiej instancji	632
3.1.9.5.	Uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji oraz jego treść	636

3.1.9.6.	Skutki procesowe wadliwie sporządzonego uzasadnienia wyroku	639
3.2.	Apelacja w postępowaniu uproszczonym	641
3.2.1.	Uwagi ogólne o postępowaniu	641
3.2.2.	Odrębności apelacji i postępowania apelacyjnego	643
3.2.3.	Wzór apelacji	645
3.3.	Apelacja w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń	646
3.3.1.	Uwagi wstępne	646
3.3.2.	Szczególne cechy apelacji i postępowania apelacyjnego	647
3.3.3.	Wzór apelacji	648
3.4.	Zażalenie	649
3.4.1.	Zażalenie w postępowaniu rozpoznawczym. Uwagi ogólne	649
3.4.1.1.	Zasady uzasadniania i doręczania postanowień oraz regulacje szczególne	652
3.4.1.2.	Zażalenie do sądu drugiej instancji na postanowienie sądu pierwszej instancji	656
3.4.1.3.	Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji	666
3.4.1.4.	Zażalenie do Sądu Najwyższego	668
3.4.1.5.	Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji	674
3.4.1.6.	Zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu	679
3.4.2.	Zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym	680
3.4.3.	Zażalenie w postępowaniu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności	681
3.4.3.1.	Klauzula wykonalności	681
3.4.3.2.	Zakres kognicji sądu rozpoznającego wnioski o nadanie klauzuli wykonalności	687
3.4.3.3.	Przerwanie biegu przedawnienia wskutek wszczęcia postępowania klauzulowego	688
3.4.3.4.	Odmowa nadania klauzuli wykonalności	689
3.4.3.5.	Postępowanie zażaleniowe	693
3.4.4.	Zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym	699
3.4.4.1.	Uwagi ogólne o środkach zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym	699
3.4.4.2.	Szczególne cechy zażalenia	700
3.4.4.3.	Dopuszczalność zażalenia	702
3.4.4.4.	Rodzaje zażeń	705
3.4.4.4.1.	Zażalenie na postanowienia sądu kończące postępowanie egzekucyjne (art. 394 § 1 <i>in principio</i> w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)	706
3.4.4.4.2.	Zażalenie na postanowienia wymienione w części enumeratywnej art. 394 § 1 oraz art. 394 ^{1a} k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., tj. niekończące postępowania egzekucyjnego, jeżeli przewidziane w nim przypadki są aktualne w postępowaniu egzekucyjnym	710

3.4.4.4.3.	Zażalenie na postanowienia wymienione w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego w części dotyczącej postępowania egzekucyjnego	710
3.4.4.4.4.	Zażalenie w postępowaniu dotyczącym wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego lub rozstrzygnięcia innego organu oraz ugody zawartej przed takim sądem lub organem (art. 1151 ¹ § 2 k.p.c.)	744
4.	Środki zaskarżenia nadzwyczajne	745
4.1.	Skarga kasacyjna	745
4.1.1.	Istota postępowania kasacyjnego	745
4.1.2.	Dopuszczalność skargi kasacyjnej	746
4.1.2.1.	Uwagi wstępne	746
4.1.2.2.	Orzeczenia podlegające zaskarżeniu	747
4.1.2.3.	Termin do wniesienia skargi kasacyjnej	750
4.1.2.4.	Podmioty uprawnione do wniesienia skargi kasacyjnej	751
4.1.2.5.	Przymus adwokacko-radcowski	752
4.1.2.6.	Wymagania formalne zwykłe oraz wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej	753
4.1.2.7.	Treść zwykłych wymagań formalnych skargi kasacyjnej ...	754
4.1.2.8.	Treść konstrukcyjnych wymagań skargi kasacyjnej	755
4.1.2.8.1.	Zakres zaskarżenia	755
4.1.2.8.2.	Podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie	757
4.1.2.8.3.	Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania	764
4.1.2.8.4.	Wniosek kasacyjny	770
4.1.2.9.	Fakultatywne składniki skargi kasacyjnej. Wniosek o wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia	772
4.1.2.10.	Odpowiedź na skargę kasacyjną	773
4.1.2.11.	Orzeczenia rozstrzygające skargę kasacyjną	774
4.1.2.12.	Wzór skargi kasacyjnej	777
4.2.	Skarga nadzwyczajna	779
4.2.1.	Uwagi ogólne	779
4.2.2.	Dopuszczalność skargi	780
4.2.2.1.	Orzeczenia podlegające zaskarżeniu skargą i jej podstawy ...	781
4.2.2.2.	Termin do wniesienia skargi	782
4.2.2.3.	Podmioty uprawnione do wniesienia skargi	782
4.2.2.4.	Wymagania formalne i konstrukcyjne skargi	782
4.2.3.	Odpowiedź na skargę	784
4.2.4.	Rozpoznanie skargi	785
4.2.4.1.	Odrzucenie skargi	786
4.2.4.2.	Orzeczenia merytoryczne	787
4.2.5.	Konkurencja skargi nadzwyczajnej ze skargą o wznowienie, skargą kasacyjną oraz skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	788

Rozdział XVIII

Skarga o wznowienie postępowania	793
1. Charakter skargi o wznowienie postępowania	793
2. Pełnomocnictwo procesowe w postępowaniu wznowieniowym	796
3. Dopuszczalność skargi	796
3.1. Uwagi wstępne	796
3.2. Orzeczenia podlegające zaskarżeniu	797
3.3. Właściwość sądu i termin do wniesienia skargi	798
3.4. Wymagania formalne zwykłe oraz konstrukcyjne skargi	800
3.5. Podstawy wznowienia	800
3.6. Fakultatywne składniki skargi	806
4. Przebieg postępowania wznowieniowego	808
5. Zaskarżalność orzeczeń wydanych w następstwie rozpoznania skargi	811
6. Wzór skargi o wznowienie postępowania (z przyczyny nieważności)	813

Rozdział XIX

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	815
1. Odpowiedzialność państwa za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej	815
1.1. Uwagi ogólne	815
1.2. Podmioty odpowiedzialne oraz poszkodowany	818
1.3. Ogólne przesłanki odpowiedzialności	818
1.4. Szczególne przesłanki odpowiedzialności	820
1.4.1. Uwagi wprowadzające	820
1.4.2. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną działaniem bądź zaniechaniem legislacyjnym	821
1.4.3. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia lub decyzji administracyjnej	822
1.4.4. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia lub decyzji administracyjnej	823
2. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	824
2.1. Pojęcie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	824
2.2. Dopuszczalność skargi	826
2.2.1. Uwagi wprowadzające	826
2.2.2. Orzeczenia objęte skargą	827
2.2.3. Podmioty uprawnione do wniesienia skargi	828
2.2.4. Termin do wniesienia skargi. Przymus adwokacko-radcowski	829
2.2.5. Wymagania formalne zwykłe oraz konstrukcyjne skargi	831
2.2.5.1. Uwagi ogólne	831
2.2.5.2. Zwykłe wymagania formalne skargi i skutki ich niezachowania	831
2.2.5.3. Konstrukcyjne wymagania skargi i skutki ich niezachowania	834
2.3. Przyjęcie i odmowa przyjęcia skargi do rozpoznania	839
2.4. Uwzględnienie oraz oddalenie skargi	840
2.5. Wzór skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia ...	842

Rozdział XX**Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy**

w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki	845
1. Uwagi wstępne	845
2. Strony postępowania. Właściwość sądu	846
3. Charakter skargi	847
4. Obligatoryjne i fakultatywne składniki skargi	848
5. Pojęcie przewlekłości postępowania	848
6. Postępowanie sprawdzające	851
7. Zaskarżalność orzeczenia rozstrzygającego skargę	851
8. Wzór skargi na przewlekłość postępowania	857

Rozdział XXI**Wniosek o zwrot spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia**

lub o przywrócenie stanu poprzedniego (restytucja)	859
1. Wniosek restytucyjny – uwagi ogólne	859
2. Charakter prawny przepisów o restytucji	861
3. Termin do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia restytucyjnego. Właściwość sądu	863
3.1. Wniosek złożony na podstawie art. 338 k.p.c.	863
3.2. Wniosek zgłoszony w postępowaniu wywołanym skargą o wznowienie postępowania	863
3.3. Wniosek zgłoszony w postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną	864
3.4. Dochodzenie w osobnym procesie naprawienia szkody poniesionej wskutek wydania lub wykonania wyroku	866

Rozdział XXII**Czynności procesowe związane z postępowaniem przed sądem polubownym** .....

1. Uwagi wstępne	869
2. Zapis na sąd polubowny	871
3. Podstawowe czynności procesowe podejmowane przed sądem państwowym w związku z postępowaniem przed sądem polubownym	873
4. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	875
5. Wniosek o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem	881
6. Wzór umowy o poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (zapis na sąd polubowny)	883
7. Wzór skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego	885

Bibliografia	887
---------------------------	-----

PRZEDMOWA

Sprawy cywilne są rozpoznawane według przepisów o postępowaniu cywilnym, uregulowanym w zasadzie przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Istotnym elementem tego postępowania są czynności procesowe jego uczestników, a szczególnie stron postępowania cywilnego. Prawo postępowania cywilnego w przypadku niektórych czynności dokonywanych przez pełnomocników zawodowych stawia wysokie wymagania profesjonalne (np. czynności objęte przymusem adwokacko-radcowskim). W spełnieniu tych wymagań ma pomóc niniejsza książka, której tematyka została przedstawiona w sposób praktyczny, z pominięciem rozważań teoretycznych i w zasadzie – zachowując określone ramy opracowania – bez cytowania poglądów przedstawicieli nauki.

Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych to publikacja przygotowana dla praktyków: adwokatów, radców prawnych, radców Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, rzeczników patentowych, aplikantów adwokackich i radcowskich, występujących przed sądami w sprawach cywilnych. Przydatna jest dla sędziów i ich asystentów, referendarzy i aplikantów sądowych, a także innych prawników zajmujących się stosowaniem prawa. Służy również studentom i uczestnikom seminariów uniwersyteckich, poszukującym wiedzy wykraczającej poza standardowy podręcznik z postępowania cywilnego.

W książce zostały omówione najistotniejsze czynności dotyczące wszczęcia procesu, dochodzenia roszczeń i ich zabezpieczenia, obrony pozwanego, terminów procesowych, a także czynności związane z wydanymi przez sąd orzeczeniami merytorycznymi i formalnymi (m.in. wnioski o uzupełnienie, sprostowanie i wykładnię orzeczeń) oraz ich zaskarżeniem. W szerokim zakresie są omówione uprawnienia i obowiązki ciążące na stronach, szczególnie ich zawodowych pełnomocników w skomplikowanej (zwłaszcza po ostatnich zmianach w 2023 r.) procedurze, według której prowadzone i rozstrzygane są sprawy cywilne (system koncentracji materiału procesowego). W książce wiele miejsca poświęcono środkom zaskarżenia zwykłym, szczególnym i nadzwyczajnym, ze wskazaniem ich konstruowania w sposób profesjonalny.

Czynności procesowe omówiono w ujęciu praktycznym, ze wskazaniem przykładów czynności podejmowanych w określonych sytuacjach procesowych, a w przypadku

niektórych pisemnych czynności procesowych zaprezentowano wzory. Ich pełny zakres Czytelnik odnajdzie w publikacji *Wzory pism procesowych w sprawach cywilnych, gospodarczych i rejestrowych*, Warszawa 2016, opracowanej przez D. Bugajnę-Sporczyk, H. Pietrkowskiego i T. Żyźnowskiego, stanowiącej kontynuację dotychczasowych dzieł w tym wydaniu tego opracowania.

Książka w obecnym – siódmym – wydaniu podobnie jak w poprzednich, objaśnia krok po kroku postępowanie cywilne z punktu widzenia obowiązku i uprawnień zawodowego pełnomocnika procesowego. W wielu fragmentach została rozbudowana i znacznie zmieniona w związku z koniecznością przystosowania jej treści do nowego stanu prawnego ukształtowanego w okresie ostatnich trzech lat, zwłaszcza przez ustawy zmieniające Kodeks postępowania cywilnego z 9.03.2023 r. (Dz.U. poz. 614) i 7.07.2023 r. (Dz.U. poz. 1860). Z tych względów w rozdziale „System gromadzenia materiału procesowego” omówiono wymagania w zakresie prezentowania materiału procesowego przez strony w systemie koncentracji materiału procesowego, wskazując na ich odmienny charakter w stosunku do reguł prekluzji procesowej oraz dyskrecjonalnej władzy sędziego. Omówiono skutki procesowe wynikające z niedostosowania czynności procesowych stron do zmienionej procedury. Praktycznym komentarzem objęto zmiany dotyczące doręczeń, w tym elektronicznych, także przez portal informacyjny, oraz pełnomocnikowi do doręczeń. Omówiono nowe wymagania dotyczące sposobu konstruowania pisma procesowego wnoszonego przez zawodowego pełnomocnika, a kwestie związane z pozwem, powództwem i powództwem wzajemnym, opatrzone uwagami dotyczącymi pisma niebędącego pozwem oraz powództwa oczywiście bezzasadnego, rozszerzone zostały przez wskazanie uprawnień i obowiązków pełnomocnika zawodowego w zakresie zgłaszania zarzutów procesowych i materialnoprawnych. Omówiono znowelizowane przepisy dotyczące składu sądu w postępowaniu w sądzie pierwszej i drugiej instancji, wyłączenia sędziego, posiedzeń sądowych (jawne, niejawne, przygotowawcze, zdalne), planu i przebiegu rozprawy oraz udzielenia zabezpieczenia. Uwzględniono nowe regulacje dotyczące środków zaskarżenia. Szczególnego znaczenia nabierają zmiany w zakresie konstruowania zarzutów apelacyjnych oraz dotyczące rodzajów zażaleń ze wskazaniem właściwości i składu sądu rozpoznającego zażalenie. Obecnie w postępowaniu rozpoznawczym wyróżnić można aż pięć rodzajów zażalenia (zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji, zażalenie do sądu drugiej instancji na postanowienie sądu pierwszej instancji, zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji, tzw. kasatoryjne do Sądu Najwyższego oraz zażalenie wniesione jedynie w celu zwłoki w postępowaniu).

Zmieniony został rozdział poświęcony kosztom postępowania, przez całościowe omówienie tej problematyki.

Wskazując na obowiązek sądu udzielania stronom pouczeń odnośnie do czynności procesowych, a także – stanowiący *novum* w krajowej procedurze cywilnej – obowiązek pouczenia o prawdopodobnym wyniku sprawy oraz uprzedzenia stron o możliwości

podjęcia rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej, omówiono skutki zaniechań sądu w tym zakresie, z jednoczesnym wskazaniem na zaniechania stron powodujące utratę prawa do powoływania się na uchybienia procesowe sądu.

Wskazano – w kontekście systemu prekluzji dowodowej, obowiązującej w postępowaniu w sprawach gospodarczych – na odrębne regulacje dotyczące pozwu i odpowiedzi na pozew, powództwa wzajemnego, przedmiotowej i podmiotowej zmiany powództwa, a także ograniczeń dowodowych związanych z przewidzianą w tym postępowaniu możliwością zawarcia przez strony umowy dowodowej. Odrębne regulacje obowiązujące w tym postępowaniu umiejscowiono w odpowiednich rozdziałach książki.

Do licznie powołanych orzeczeń Sądu Najwyższego zostały dodane nowe, wydane w latach 2020–2023, mające istotne znaczenie dla przebiegu postępowania w sprawach cywilnych.

W książce, zważywszy na konieczność zachowania wyznaczonych dla niej ram, podobnie jak w poprzednich wydaniach, co do zasady nie jest powoływana literatura. Nieliczne wyjątki w tym zakresie dotyczą instytucji, których praktyczne omówienie wymagało odesłania do opracowań doktrynalnych. Powołano także wybrane artykuły omawiające nowe regulacje wprowadzone przez wspomniane ustawy z 9 marca i 7 lipca 2023 r.

Komplementarny charakter wobec niniejszego opracowania ma ósme wydanie mojej książki *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2021, której treść, mimo zmieniającego się stanu prawnego, w szerokim zakresie nadal jest aktualna.

Opracowanie uwzględnia stan prawny oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego na 2 stycznia 2024 r.

Henryk Pietrkowski

Rozdział I

REPREZENTACJA STRON W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

1. Zdolność postulacyjna. Przymus adwokacko-radcowski oraz rzeczników patentowych

! Strona (jej organ lub przedstawiciel ustawowy) może działać w postępowaniu sądowym osobiście, bez konieczności korzystania z pełnomocnika. Okoliczność, że strona (uczestnik postępowania) ma **zdolność procesową** (zob. rozdz. IV pkt 3.2), nie przesądza o możliwości osobistego dokonywania czynności procesowych. Strona musi być dodatkowo wyposażona w zdolność postulacyjną. **Zdolność postulacyjna** to zdolność do samodzielnego dokonywania czynności procesowych. Brak tej zdolności może wynikać z okoliczności faktycznych (np. nieznajomość języka urzędowego sądu) bądź z przepisów prawa nakazujących korzystanie z zastępstwa pełnomocnika.

§ Z mocy prawa **przymus korzystania z zastępstwa pełnomocnika** obejmuje:

- 1) zastępstwo w postępowaniu przed Sądem Najwyższym przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych (art. 87¹ § 1 k.p.c.);
- 2) zastępstwo przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych, w zakresie **czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym** podejmowanych przed sądem niższej instancji (art. 87¹ § 1 k.p.c.), a więc w tzw. postępowaniu międzyinstancyjnym wywołanym przez wniesienie – za pośrednictwem sądu niższej instancji – środka zaskarżenia do Sądu Najwyższego. *Lege non distinguente* trzeba przyjąć, że hipoteza normy wyrażonej w art. 87¹ § 1 k.p.c. obejmuje zarówno czynności zmierzające bezpośrednio do zaskarżenia prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji skargą kasacyjną, jak i czynności podejmowane we wszystkich postępowaniach incydentalnych związanych z zaskarżaniem orzeczeń do Sądu Najwyższego jakimkolwiek środkiem prawnym, w tym również sporządzenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej (zob. postanowienia SN:

z 6.04.2006 r., IV CZ 30/06, LEX nr 1104887, oraz z 4.12.2013 r., II CZ 82/13, LEX nr 1405155); we wskazanych sytuacjach art. 87¹ § 1 k.p.c. nie stosuje się, gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej; przymusu adwokacko-radcowskiego nie stosuje się także, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa albo państwowej osoby prawnej jest wykonywane przez Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, a w sprawach własności intelektualnej – rzecznik patentowy, co oznacza, że wymienione osoby (podmioty) z oczywistych względów mogą samodzielnie podejmować te czynności; art. 87¹ § 1 k.p.c. nie stosuje się w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego;

- 3) zastępstwo pełnomocnika do doręczeń; zgodnie z art. 1135⁵ k.p.c. strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, jest obowiązana wskazać **pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej** (§ 1). W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem (§ 2). Z przytoczonej regulacji wynika, że gdy strona z innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej nie wywiąże się z powinności ustanowienia pełnomocnika do doręczeń, sąd nie może pozostawić przeznaczonego dla niej pisma w aktach ze skutkiem doręczenia, lecz zobligowany jest do przekazania celem doręczenia korespondencji do państwa członkowskiego, w którym strona ma miejsce zamieszkania albo siedzibę. Innymi słowy, obowiązek ustanowienia pełnomocnika wyłączony jest względem stron, które nie mają miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby nie tylko w Polsce, lecz także w jakimkolwiek innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

§ Obowiązek ustanowienia pełnomocnika do doręczeń może wynikać także z postanowień szczególnych, takich jak: art. 626¹² § 1 i 2 k.p.c., dotyczący postępowania wieczystoksięgowego, art. 610³ k.p.c., dotyczący spraw o przepadek rzeczy, art. 380 ust. 2 pr. up., stanowiący, że wierzyciel, który nie ma miejsca zamieszkania, zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, jeżeli nie ustanowił w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do prowadzenia sprawy, jest obowiązany wskazać pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej.

Poza wskazanymi przypadkami, w których zdolność postulacyjna została ograniczona, strony i ich organy lub przedstawiciele ustawowi mogą działać osobiście, mogą też ustanowić pełnomocnika spośród osób wskazanych w ustawie. Sąd Najwyższy w uchwale z 28.11.2012 r., III CZP 75/12 (OSNC 2013/4, poz. 48), stwierdził, że **sędzia sądu powszechnego** nie może być na podstawie art. 87 § 2 k.p.c. pełnomocnikiem procesowym sądu jako jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa, zaznaczając, że uchwała ta w razie przejścia do szerszej praktyki działa perspektywnie, natomiast w uchwale z 22.05.2013 r., III CZP 17/13 (OSNC 2013/11, poz. 123), Sąd Najwyższy uznał, że **pełnomocnikiem procesowym w sprawach o dokonanie wpisu w księdze wieczystej** może być wyłącznie osoba spełniająca wymagania przewidziane w art. 87 k.p.c., także wtedy, gdy wniosek o wpis został zamieszczony przez notariusza w akcie notarialnym na podstawie art. 92 § 4 pr. not. Sąd Najwyższy zastrzegł, że przekazanie przez notariusza wniosku sądowi uważa się – zgodnie z art. 626⁴ *in fine* k.p.c. – za złożenie wniosku przez samego uprawnionego, czyli stronę czynności prawnej, a nie przez pełnomocnika, zatem dla skuteczności złożenia wniosku nie ma żadnego znaczenia to, iż pełnomocnik nie mieścił się w kręgu osób (podmiotów) określonych w art. 87 k.p.c. Pogląd ten – mimo zmienionej treści art. 626⁴ k.p.c. – nadal jest aktualny. W uchwale z 24.07.2013 r., III CZP 45/13 (OSNC 2014/3, poz. 26), Sąd Najwyższy uznał, że **prokurent** – podobnie jak organ przedsiębiorcy – może ustanawiać pełnomocników procesowych spośród wszystkich osób wymienionych w art. 87 k.p.c., a także samodzielnie pełnić tę funkcję w konkretnej sprawie, nie ma zatem wątpliwości, że jako pełnomocnik procesowy jest uprawniony do udzielenia dalszego pełnomocnictwa (tzw. substytucji) wszystkim osobom spełniającym kryteria określone w art. 87 k.p.c., a więc również pracownikom przedsiębiorcy. Wniosek, że prokurent – nie będąc pełnomocnikiem procesowym w konkretnej sprawie – może ustanowić pełnomocnikiem każdą osobę wymienioną w art. 87 k.p.c., a działając jako pełnomocnik, może substytuować, zgodnie z art. 91 pkt 3 k.p.c., tylko adwokata lub radcę prawnego, jest wnioskiem logicznie fałszywym, bezzasadnie ograniczającym mocną pozycję prokurenta.

Występowanie w charakterze pełnomocnika procesowego osoby, która nie może być pełnomocnikiem, oznacza brak należytego umocowania powodujący **nieważność postępowania** – art. 379 pkt 2 k.p.c. (uchwała SN (7) z 8.07.2008 r., III CZP 154/07, OSNC 2008/12, poz. 133).

Brak w zakresie zdolności postulacyjnej nie podlega ocenie z punktu widzenia braków formalnych pisma wniesionego przez stronę pozbawioną tej zdolności. Środki zaskarżenia wniesione z naruszeniem art. 87¹ § 1 k.p.c. podlegają odrzuceniu *a limine*.

2. Przedstawiciele ustawowi

! Przedstawicielstwo ustawowe wynika albo z braku **zdolności procesowej**, albo z **innych przyczyn** przewidzianych przepisami prawa.

Jeżeli strona nie może działać osobiście z powodu **braku zdolności procesowej**, działa za nią przedstawiciel ustawowy. Brak zdolności procesowej może dotyczyć tylko osoby fizycznej (zob. rozdz. IV pkt 3.2.2). Za osoby niemające takiej zdolności w ich imieniu działają (podejmują czynności procesowe) przedstawiciele ustawowi, którymi mogą być: **rodzice, opiekun, kurator, doradca tymczasowy**.

§ **Reprezentacja rodziców** jako przedstawicieli ustawowych dziecka została uregulowana w art. 98 k.r.o. Zgodnie z tym przepisem rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. W praktyce sądowej najczęściej mamy do czynienia z reprezentacją małoletniego, który – mając zdolność sądową – jest powodem w sprawie o alimenty przeciwko jednemu z rodziców. W imieniu i na rzecz małoletniego powoda, który nie ma zdolności procesowej, działa drugie z rodziców jako przedstawiciel ustawowy. W takiej sprawie w pozwie i dalszych pismach procesowych jako powoda należy wskazać małoletnie dziecko, z zaznaczeniem, że jest ono reprezentowane przez przedstawiciela ustawowego, tj. to z rodziców, które wniosło pozew, natomiast pozwany jest drugie z rodziców. Gdy żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je reprezentant dziecka ustanowiony przez sąd opiekuńczy (art. 99 § 1 k.r.o.). Pełnomocnictwo procesowe udzielone w imieniu małoletniego dziecka przez jego przedstawiciela ustawowego nie wygasa z chwilą uzyskania przez to dziecko pełnoletności (uchwała SN z 11.10.1995 r., III CZP 139/95, OSNC 1996/1, poz. 17).

Opiekun jest ustanawiany przez sąd opiekuńczy, gdy żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo gdy rodzice są nieznani (art. 94 § 3 k.r.o.). Sąd opiekuńczy ustanawia także opiekuna dla osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej całkowicie (art. 13 § 2 k.c.). Zakres opieki regulują art. 159 k.r.o. oraz art. 99 w zw. z art. 155 § 2 i art. 157 k.r.o.

Kurator lub reprezentant dziecka, którego ustanawia sąd opiekuńczy (art. 70 oraz 568–578² k.p.c.), jest przedstawicielem ustawowym:

- 1) osoby ubezwłasnowolnionej częściowo (por. art. 16 § 2 k.c. oraz art. 181 § 1 k.r.o.);
- 2) małoletniego w sytuacjach przewidzianych w art. 99, 102 i 109 § 3 k.r.o.;
- 3) osoby pozostającej pod opieką w wypadkach określonych w art. 99, 102 i 109 § 3 w zw. z art. 155 § 2 i art. 157 k.r.o.;
- 4) dziecka poczętego, lecz jeszcze nieurodzonego (por. art. 182 k.r.o. w zw. z art. 927 § 2 k.c. i art. 509 k.p.c.).

Przedstawicielstwo ustawowe, oprócz sytuacji wynikających z braku zdolności procesowej, zachodzi także w innych wypadkach, a mianowicie w razie ustanowienia kuratora dla:

- 1) osoby nieobecnej (art. 184 k.r.o. w zw. z art. 601 k.p.c.) właściwy jest sąd opiekuńczy;
- 2) osoby prawnej, która nie może prowadzić swoich spraw z braku powołanych do tego organów, albo brak w składzie organu uprawnionego do jej reprezentowania (art. 42 § 1 k.c. w zw. z art. 603 § 1 k.p.c.), właściwy jest sąd rejestrowy.

Kurator może występować w procesie nie tylko jako przedstawiciel ustawowy, lecz także jako np. kurator spadku (art. 666 § 1 k.p.c.) – wtedy ustanawia go sąd spadku, albo jako kurator w sprawie o unieważnienie małżeństwa – wtedy ustanawia go sąd rejonowy (art. 447 i 448 k.p.c.).

W postępowaniu w sprawach o ubezwłasnowolnienie (art. 544–560¹ k.p.c.), jeżeli wniosek dotyczy osoby pełnoletniej, sąd rozpoznający taką sprawę (sąd okręgowy – art. 544 § 1 k.p.c.) może ustanowić dla niej doradcę tymczasowego, który pełni funkcję przedstawiciela ustawowego, do którego stosuje się przepisy o kuratorze osoby częściowo ubezwłasnowolnionej (por. art. 548–551 k.p.c.).

W postępowaniu egzekucyjnym dla dłużnika, którego miejsce pobytu nie jest znane, kuratora ustanawia sąd egzekucyjny (art. 143 i 802 k.p.c.).

Ustanowienie **kuratora procesowego** na podstawie art. 69 k.p.c. **przez sąd orzekający** następuje:

- 1) na wniosek strony przeciwnej dla strony niemającej zdolności procesowej, która nie ma przedstawiciela ustawowego, dla strony będącej osobą prawną, gdy w jej organie zachodzą braki uniemożliwiające jej reprezentację, albo dla strony będącej jednostką organizacyjną, o której mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. (niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną), gdy brak jest osób uprawnionych do jej reprezentowania;
- 2) fakultatywnie z urzędu w uzasadnionych przypadkach dla osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 64 § 1¹ k.p.c. W takim przypadku sąd orzekający niezwłocznie zawiadamia właściwy sąd rejestrowy o ustanowieniu kuratora dla strony wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego. W sytuacji gdy sąd rejestrowy na podstawie art. 603 § 5 k.p.c. zawiadomi sąd orzekający o ustanowieniu kuratora na podstawie art. 42 § 1 k.c. (tzw. kurator materialnoprawny), sąd orzekający odwołuje kuratora przez siebie ustanowionego. W miejsce odwołanego kuratora procesowego wstępuje kurator materialnoprawny. Czynności odwołanego kuratora pozostają w mocy.

Ubezwłasnowolniony może udzielić pełnomocnictwa do zaskarżenia postanowienia o ubezwłasnowolnieniu (art. 560 k.p.c.) (postanowienie SN z 24.01.1968 r., I CR 631/67, OSNCP 1968/8–9, poz. 153). Osoba z zaburzeniami psychicznymi,

Książka objaśnia krok po kroku postępowanie cywilne z punktu widzenia obowiązków i uprawnień zawodowego pełnomocnika procesowego. W siódmym wydaniu uwzględniono nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego z 9.03.2023 r. (Dz.U. poz. 614) i 7.07.2023 r. (Dz.U. poz. 1860). Do licznie powołanych orzeczeń Sądu Najwyższego zostały dodane nowe, wydane w latach 2020–2023.

W opracowaniu omówiono m.in. zmiany w zakresie:

- doręczeń, w tym elektronicznych, także przez portal informacyjny oraz pełnomocnikowi do doręczeń,
- wymagań formalnych pisma procesowego wnoszonego przez zawodowego pełnomocnika,
- uprawnień i obowiązków zawodowego pełnomocnika w świetle nowych regulacji dotyczących organizacji oraz przebiegu postępowania,
- ograniczeń w przytaczaniu przez strony twierdzeń i dowodów w systemie koncentracji materiału procesowego oraz skutków ich biernego zachowania,
- składu sądu w postępowaniu w sądzie pierwszej i drugiej instancji, wyłączenia sędziego, posiedzeń sądowych (jawnych, niejawnych, przygotowawczych, zdalnych), planu i przebiegu rozprawy oraz udzielenia zabezpieczenia.

Uwzględniono również nowe regulacje dotyczące środków zaskarżenia (w szczególności apelacji i zażalenia) oraz zmieniono rozdział poświęcony kosztom postępowania poprzez całościowe omówienie tej problematyki.

Publikacja przeznaczona jest dla praktyków prawa – adwokatów, radców prawnych, radców Prokuratury Generalnej RP, rzeczników patentowych, a także sędziów, referendarzy sądowych oraz asystentów sędziów. Stanowi doskonały materiał do nauki dla aplikantów wszystkich zawodów prawniczych.

Henryk Pietrkowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; członek Towarzystwa Naukowego Procesualistów Cywilnych; autor wielu opracowań i artykułów z zakresu prawa cywilnego, m.in.: *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz* (w części dotyczącej postępowania egzekucyjnego) oraz współautor *Systemu Prawa Procesowego Cywilnego*.

9788383581880 W07P01

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ISBN 978-83-8358-188-0

9 788383 581880

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 199 ZŁ (W TYM 5% VAT)